

Ν. 4837/2021: Εθνικό Σύστημα Καταγραφής και Παρακολούθησης Αναφορών περιστατικών κακοποίησης ανηλίκων

Διαδικασία Υποβολής Αναφορών

Εισαγωγή

Ως Εθνικό Σύστημα Καταγραφής και Παρακολούθησης Περιστατικών Κακοποίησης Ανηλίκων που τελούν υπό την προστασία των Φορέων Παιδικής Προστασίας του αρ.3 του ν.4837/2021 (Α' 178), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 66 του ν. 4921/2022 (Α' 75) και ισχύει (Ε.Σ.), ορίζεται ο συντονιστικός μηχανισμός, στον οποίο γίνεται καταγραφή και παρακολούθηση όλων των γνωστοποιήσεων περιστατικών κακοποίησης ανηλίκων που υποβάλλονται από τους Υπευθύνους Προστασίας Ανηλίκων (Υ.Π.Α.) των Φορέων Παιδικής Προστασίας.

Η καταγραφή θα πραγματοποιείται μέσω Πληροφοριακού Συστήματος στο οποίο ειδικώς εξουσιοδοτημένοι υπάλληλοι του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α.), καθώς και οι Υπεύθυνοι Προστασίας Ανηλίκων των Φορέων Παιδικής Προστασίας προβαίνουν σε καταχώριση στοιχείων, με σκοπό την αποτύπωση του φαινομένου της παιδικής κακοποίησης στους ως άνω φορείς.

Μέχρι την πλήρη διαμόρφωση και λειτουργία του Πληροφοριακού Συστήματος, η καταγραφή θα πραγματοποιείται μέσω της διαδικασίας που περιγράφεται στο παρόν κείμενο.

Υποχρέωση αναφοράς περιστατικών κακοποίησης παιδιών

Στο Εθνικό Σύστημα Καταγραφής και Παρακολούθησης Αναφορών περιστατικών κακοποίησης ανηλίκων υποβάλλονται αναφορές από τους:

- Υπευθύνους Προστασίας Ανηλίκων των Φορέων Παιδικής Προστασίας του αρ.3 του ν.4837/2021 (Α' 178), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει (Παραρτήματα Προστασίας Παιδιού των Κέντρων Κοινωνικής Πρόνοιας των Περιφερειών και των Μονάδων Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας ιδιωτικού δικαίου, Μονάδες Φροντίδας Προσχολικής Αγωγής και Διαπαιδαγώγησης, και ειδικότερα παιδικοί, βρεφικοί, βρεφονηπιακοί σταθμοί, σταθμοί ολοκληρωμένης φροντίδας και Μονάδες Απασχόλησης βρεφών και νηπίων, καθώς και παιδικοί, βρεφικοί και βρεφονηπιακοί σταθμοί που συστήνονται και λειτουργούν από δήμους ή νομικά πρόσωπα αυτών, Κέντρα

Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών και Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών και Ατόμων με Αναπηρία, και παιδικές κατασκηνώσεις).

Οι Υπεύθυνοι Προστασίας Ανηλίκων ορίζονται από τον διευθυντή της μονάδας ή το φυσικό πρόσωπο που διευθύνει τον οικείο Φορέα Παιδικής Προστασίας ή προΐσταται αυτού, που συστήνεται και λειτουργεί από δήμους ή νομικά πρόσωπα αυτών. Αποτελεί μέλος του προσωπικού, κοινωνικό λειτουργό ή ψυχολόγο. Αν στη μονάδα δεν απασχολείται προσωπικό των ανωτέρω ειδικοτήτων, με ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του διευθυντή της μονάδας ή του φυσικού προσώπου που διευθύνει τον οικείο Φορέα Παιδικής Προστασίας ή προΐσταται αυτού, που συστήνεται και λειτουργεί από δήμους ή νομικά πρόσωπα αυτών, Υπεύθυνος Προστασίας Ανηλίκων ορίζεται μέλος του προσωπικού, ειδικότητας που σχετίζεται με την παιδική προστασία. Η απόφαση ορισμού Υπευθύνου Προστασίας Ανηλίκων κοινοποιείται στην αρμόδια Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας ή, κατά περίπτωση, στο Τμήμα Κοινωνικής Αλληλεγγύης των Διευθύνσεων Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας της οικείας Περιφέρειας ή Περιφερειακής Ενότητας, καθώς και στο Ε.Κ.Κ.Α.

- Ειδικώς εξουσιοδοτημένους υπάλληλους του Ε.Κ.Κ.Α. οι οποίοι λαμβάνουν αναφορές κακοποίησης παιδιών στην Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας 1107.

Λιαδικασία

Οι Υπεύθυνοι Προστασίας Ανηλίκων, αφού λάβουν γνώση ή παρατηρήσουν ένα περιστατικό πιθανής κακοποίησης παιδιού, αναλαμβάνουν να το γνωστοποιήσουν στον αρμόδιο Εισαγγελέα ή στην πλησιέστερη αστυνομική αρχή ή δυνητικά στις Κοινωνικές Υπηρεσίες των Ο.Τ.Α., καθώς και τη χωρίς χρονοτριβή παράλληλη ενημέρωση της διοίκησης του φορέα.

Η γνωστοποίηση πραγματοποιείται με την αποστολή φόρμας αναφοράς (παρατίθεται σχετικό υπόδειγμα, βλέπε Παράρτημα 1), η οποία θα περιλαμβάνει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για την περίπτωση, ώστε να λάβει γνώση η αρμόδια Εισαγγελία και να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες. Για κάθε παιδί συμπληρώνεται ξεχωριστή φόρμα αναφοράς ακόμη και εάν ανήκει στην ίδια οικογένεια.

Παράλληλα, η φόρμα αναφοράς κοινοποιείται στο Τμήμα Παρακολούθησης Αναφορών Κακοποίησης Ανηλίκων, της Δ/σης Παιδικής Προστασίας του Ε.Κ.Κ.Α. στην ακόλουθη ηλεκτρονική διεύθυνση childreport@ekka.org.gr.

Οι Υπεύθυνοι Παιδικής Προστασίας θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι όλες οι ενέργειές τους (π.χ. διατήρηση φυσικών ή ηλεκτρονικών φακέλων, διαβίβαση πληροφοριών) θα πρέπει να είναι σύμφωνες με την πολιτική προστασίας δεδομένων.

Σε περίπτωση που υπάρχουν ενδείξεις για κίνδυνο άμεσης και σοβαρής βλάβης για το παιδί θα πρέπει να ληφθούν αμέσως μέτρα από τον Υπεύθυνο Προστασίας Ανηλίκων, ο οποίος θα πρέπει να ενημερώσει την υπηρεσία της Άμεσης Δράσης της Αστυνομίας (100) προκειμένου να παρέμβει.

Τα παιδιά είναι σημαντικό να ενημερώνονται για τις διαδικασίες, σύμφωνα με την ηλικία και την ωριμότητά τους.

Συμπλήρωση φόρμας αναφοράς

Η φόρμα αναφοράς περιστατικού κακοποίησης-παραμέλησης παιδιού θα πρέπει να περιλαμβάνει τα ακόλουθα στοιχεία:

- Τα στοιχεία του Φορέα Παιδικής Προστασίας και του Υπεύθυνου Παιδικής Προστασίας.
- Τα στοιχεία του ανήλικου και της κατοικίας όπου διαμένει.
- Τα στοιχεία των γονέων ή φροντιστών του παιδιού.
- Τα στοιχεία της δομής παιδικής προστασίας σε περίπτωση που το παιδί φιλοξενείται.
- Τη σχέση του ανήλικου με τον φερόμενο ως δράστη.
- Αν υπάρχουν άλλα παιδιά στην οικογένεια.
- Τον τρόπο που έλαβε γνώση για το περιστατικό.
- Τη μορφή της κακοποίησης (βλ. Παράρτημα 2, Κακοποίηση παιδιών: Κατευθυντήριες οδηγίες και ορισμοί).
- Αν υπάρχει άμεσος κίνδυνος για το παιδί.
- Την περιγραφή του περιστατικού κακοποίησης παιδιού.

Κατά την περιγραφή του περιστατικού θα πρέπει:

- ✓ Να καταγράφονται μόνο γεγονότα και ενδείξεις και να αποφεύγονται υποκειμενικές κρίσεις, απόψεις ή συμπεράσματα.
- ✓ Τα γεγονότα και οι ενδείξεις που καταγράφονται να συνδέονται αιτιολογικά με την κακοποίηση.
- ✓ Να καταγράφεται προηγούμενο ιστορικό κακοποιητικής συμπεριφοράς (εάν υπάρχει).

- ✓ Να καταγράφεται πιθανή επικοινωνία με τους γονείς/φροντιστές¹. Δεν θα πρέπει να υπάρχει επικριτική στάση προς τους γονείς/φροντιστές.
- ✓ Η αναφορά θα πρέπει να είναι δομημένη και να καταγράφονται τα γεγονότα με χρονολογική σειρά, να διαθέτει σαφήνεια και αντικειμενικότητα, να μην εμπεριέχει υποκειμενικές κρίσεις.
- ✓ Δεν είναι αναγκαίο οι Υπεύθυνοι Προστασίας Ανηλίκων να είναι σίγουροι για την κακοποίηση, ούτε απαιτείται να κάνουν εκτίμηση, αλλά να αναφέρουν γεγονότα, ενδείξεις ή συμπεριφορές, που είναι πιθανόν να σχετίζονται με παραμέληση ή κακοποίηση παιδιού.

Περαιτέρω, οι Υπεύθυνοι Προστασίας Ανηλίκων θα πρέπει να καταγράψουν τις ενέργειες που έχουν κάνει και αφορούν το περιστατικό κακοποίησης. Απαραίτητη ενέργεια είναι η χωρίς χρονοτριβή ενημέρωση της διοίκησης του φορέα. Άλλες ενέργειες μπορεί να περιλαμβάνουν την ενημέρωση των γονέων ή φροντιστών του παιδιού ή κάποιας άλλης υπηρεσίας.

Σε περίπτωση έγγραφης αναφοράς τα αρχεία θα πρέπει να διαβιβάζονται στην Εισαγγελία ως συνημμένα με τη Φόρμα Αναφοράς Περιστατικού (παράρτημα 1).

Διερεύνηση περιστατικού κακοποίησης

Αφού λάβει την αναφορά η αρμόδια Εισαγγελία από τον Υπεύθυνο Προστασίας Ανηλίκων θα εκδώσει εντολή στην αρμόδια κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου στον οποίο έλαβε χώρα το περιστατικό κακοποίησης για διερεύνηση των συνθηκών διαβίωσης.

Σε περιπτώσεις άμεσου κινδύνου ενδεχομένως να διαταχθεί από την Εισαγγελία η άμεση απομάκρυνση των παιδιών από τις αστυνομικές Αρχές.

Όταν λάβει η Κοινωνική Υπηρεσία την εισαγγελική εντολή, προβαίνει σε ενέργειες για την διεξαγωγή εκτίμησης της κατάστασης του παιδιού, καθώς και διερεύνησης των συνθηκών διαβίωσης και τον εντοπισμό των κινδύνων που απειλούν τα παιδιά. Οι ενέργειες μπορεί να περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων επισκέψεις στην οικία του παιδιού, επικοινωνία με άλλους φορείς ανάλογα με την περίπτωση (σχολείο, νοσοκομείο) για τη συλλογή πληροφοριών, επικοινωνία με άλλα πρόσωπα σημαντικά για το παιδί.

Στην συνέχεια συντάσσεται έκθεση κοινωνικής έρευνας από την Κοινωνική Υπηρεσία που περιλαμβάνει τους παράγοντες κινδύνου και προστασίας του παιδιού, την εκτίμηση της βλάβης και

---

¹ Αναφέρεται σε πιθανή επικοινωνία με τους γονείς/φροντιστές σε περίπτωση ανάγκης διευκρίνισης σχετικά με ενδείξεις κακοποίησης εφόσον κρίνεται ότι χρειάζεται επικοινωνία

της επικινδυνότητας για βλάβη, τον προσδιορισμό του επιπέδου επικινδυνότητας (υψηλό, μέτριο, χαμηλό), προτάσεις για τη διαχείριση της περίπτωσης και σχέδιο παρέμβασης.

Η έκθεση διαβιβάζεται από την Κοινωνική Υπηρεσία στην Εισαγγελία και εφόσον συμφωνήσει υλοποιούνται οι ενέργειες του σχεδίου παρέμβασης.

Φορέας Παιδικής Προστασίας
 Ταχ. Δ/ση Φορέα
 Τηλέφωνο επικοινωνίας Φορέα
Όνοματεπώνυμο ΥΠΑ
Ειδικότητα ΥΠΑ
Τηλέφωνο επικοινωνίας
Email

Α.Α.²

Τόπος, Ημερομηνία

Προς:

Εισαγγελία Πρωτοδικών ....
 (Τμήμα Ανηλίκων)
 Email ...

Κοιν.:

Ε.Κ.Κ.Α.
 Δ/ση Παιδικής Προστασίας
 Τμ. Παρακολούθησης Αναφορών
 Κακοποίησης Ανηλίκων
childreport@ekka.org.gr

ΦΟΡΜΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ-ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΟΥ

Στοιχεία Παιδιού

Όνοματεπώνυμο	
Ηλικία / Φύλο	
Διεύθυνση	
Τηλέφωνο	

Στοιχεία Γονέων/Φροντιστών

Όνοματεπώνυμο Γονέων/Φροντιστών	
Στοιχεία επικοινωνίας Γονέων/Φροντιστών	Ταχ. Δ/ση: Τηλ.:
Δομή Παιδικής Προστασίας ³	

² Αναγράφεται ο αύξων αριθμός της αναφοράς

³ Συμπληρώνεται σε περίπτωση που το παιδί φιλοξενείται σε δομή παιδικής προστασίας

Στοιχεία Υπεύθυνου Δομής Παιδικής Προστασίας	
--	--

Στοιχεία εμπλεκόμενων ατόμων

Στοιχεία φερόμενου ως δράστη	
Σχέση φερόμενου ως δράστη με ανήλικο	

Αναφορά αν υπάρχουν άλλα παιδιά στην οικογένεια:

--

Τρόπος ενημέρωσης Υ.Π.Α. για το περιστατικό:

(π.χ. προφορική, έγγραφη αναφορά, τηλεφωνική επικοινωνία, email, παρατήρηση)
--

Αναφορά για:

Σωματική Κακοποίηση	
Σεξουαλική Κακοποίηση	
Συναισθηματική/Ψυχολογική Κακοποίηση	
Παραμέληση	
Έκθεση σε κίνδυνο	
Εκμετάλλευση	

Περιγραφή αναφερόμενου περιστατικού κακοποίησης παιδιού

...Κείμενο στο οποίο περιγράφεται το αναφερόμενο περιστατικό και αναγράφονται τα σχετικά στοιχεία, γεγονότα, ενδείξεις. κ.λπ. ...

Ενέργειες/Επικοινωνίες που έγιναν από τον Υπεύθυνο Προστασίας Ανηλίκων ⁴

Ενέργεια	Ενημέρωση Διοίκησης Φορέα ⁵	Ημ/νία:
Αποτελέσματα επικοινωνίας		

Ενέργεια	π.χ. Ενημέρωση γονέων/φροντιστών	Ημ/νία:
Αποτελέσματα επικοινωνίας		

Ενέργεια	π.χ. Ενημέρωση Κοινωνικής Υπηρεσίας	Ημ/νία:
Αποτελέσματα επικοινωνίας		

...

Συνημμένα αρχεία:

1. ...
2. ...

⁴ Προστίθενται οι ενέργειες που έχουν γίνει από τους Υ.Π.Α.

⁵ Συμπληρώνεται σε κάθε περίπτωση απαραίτητως (προβλέπεται εκ του Ν. 4837/2021).

Παράρτημα 2

Κακοποίηση παιδιών: Κατευθυντήριες Αρχές και Ορισμοί

Κατευθυντήριες Αρχές

➤ **Βέλτιστο συμφέρον του παιδιού**

Το βέλτιστο συμφέρον αποτελεί βασική προτεραιότητα σε όλες τις αποφάσεις και τις ενέργειες που αφορούν το παιδί.

➤ **Ενημέρωση**

Ενημέρωση και παροχή πληροφόρησης στα παιδιά με τρόπο κατάλληλο για την ηλικία τους.

➤ **Εμπιστευτικότητα**

Θα πρέπει να διασφαλίζεται η προστασία των πληροφοριών που συλλέγονται. Οι πληροφορίες που χρειάζεται να κοινοποιηθούν σε άλλους φορείς θα πρέπει να είναι μόνο οι αναγκαίες για τη διασφάλιση της προστασίας του παιδιού.

➤ **Αρχή της μη διάκρισης**

Η προστασία των παιδιών θα πρέπει να διασφαλίζεται χωρίς διακρίσεις, ανεξαρτήτως εθνότητας, φύλου, θρησκείας, γλώσσας, κοινωνικό-οικονομικής κατάστασης κλπ.

➤ **Συμμετοχή**

Διασφάλιση της συμμετοχής των παιδιών σε αποφάσεις που αφορούν τη ζωή τους.

Ορισμός κακοποίησης

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (Π.Ο.Υ.):

Η παιδική κακοποίηση περιλαμβάνει όλες τις μορφές σωματικής ή/και συναισθηματικής κακομεταχείρισης, σεξουαλικής κακοποίησης, παραμέλησης ή αμέλειας θεραπείας ή εμπορικής ή άλλης εκμετάλλευσης, με αποτέλεσμα πραγματική ή δυνητική βλάβη στην υγεία, την επιβίωση, την ανάπτυξη ή την αξιοπρέπεια του παιδιού στο πλαίσιο μια σχέση ευθύνης, εμπιστοσύνης ή δύναμης.

Βασικές μορφές κακοποίησης

➤ **Σωματική κακοποίηση**

Η σωματική κακοποίηση ενός παιδιού είναι αυτή που οδηγεί σε πραγματική ή δυνητική σωματική βλάβη από μια αλληλεπίδραση ή έλλειψη αλληλεπίδρασης, η οποία είναι εύλογα υπό τον έλεγχο ενός

γονέα ή ενός ατόμου σε θέση ευθύνης, εξουσίας ή εμπιστοσύνης. Μπορεί να υπάρχει ένα μόνο ή επαναλαμβανόμενα περιστατικά.

➤ **Συναισθηματική κακοποίηση**

Η συναισθηματική κακοποίηση περιλαμβάνει την αποτυχία παροχής ενός αναπτυξιακά κατάλληλου υποστηρικτικού περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένης της διαθεσιμότητας πρωταρχικής σχέσης προσκόλλησης, έτσι ώστε το παιδί να μπορεί να αναπτύξει ένα σταθερό και πλήρες φάσμα συναισθηματικών και κοινωνικών ικανοτήτων ανάλογων με τις προσωπικές του δυνατότητες και στο πλαίσιο της κοινωνίας στην οποία κατοικεί. Μπορεί επίσης να υπάρξουν ενέργειες προς το παιδί που προκαλούν ή έχουν μεγάλη πιθανότητα να προκαλέσουν βλάβη στην υγεία ή τη σωματική, ψυχική, πνευματική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού. Αυτές οι ενέργειες πρέπει εύλογα να ελέγχονται από τον γονέα ή το άτομο με σχέση ευθύνης, εμπιστοσύνης ή εξουσίας. Οι ενέργειες περιλαμβάνουν περιορισμό της κίνησης, πρότυπα υποτίμησης, εξευτελισμού, αποδιοπομπαίου τράγου, απειλής, φόβου, διάκρισης, γελοιοποίησης ή άλλες μη σωματικές μορφές εχθρικής ή απορριπτικής μεταχείρισης.

➤ **Παραμέληση και αμέλεια θεραπείας**

Παραμέληση είναι η αποτυχία παροχής φροντίδας για την ανάπτυξη του παιδιού σε όλους τους τομείς: υγεία, εκπαίδευση, συναισθηματική ανάπτυξη, διατροφή, στέγη και ασφαλείς συνθήκες διαβίωσης, στο πλαίσιο των διαθέσιμων πόρων της οικογένειας ή των φροντιστών, η οποία προκαλεί ή έχει υψηλή πιθανότητα να προκαλέσει βλάβη στην υγεία ή στην σωματική, ψυχική, πνευματική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού. Αυτό περιλαμβάνει συμπεριφορές παραμέλησης όπως η αποτυχία της σωστής επίβλεψης και προστασίας των παιδιών από βλάβες όσο είναι εφικτό.

➤ **Σεξουαλική κακοποίηση**

Η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών είναι η συμμετοχή ενός παιδιού σε σεξουαλική δραστηριότητα την οποία είτε δεν κατανοεί πλήρως, είτε δεν είναι σε θέση να συνενιάσει ή το παιδί δεν είναι αναπτυξιακά προετοιμασμένο και δεν μπορεί να συναινέσει ή παραβιάζει τους νόμους ή τα κοινωνικά ταμπού της κοινωνίας. Η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών αποδεικνύεται από αυτή τη δραστηριότητα μεταξύ ενός παιδιού και ενός ενήλικα ή άλλου παιδιού που λόγω ηλικίας ή ανάπτυξής του βρίσκεται σε σχέση ευθύνης, εμπιστοσύνης ή εξουσίας. Η δραστηριότητα αυτή έχει σκοπό να ικανοποιήσει τις ανάγκες του άλλου ατόμου. Μπορεί να περιλαμβάνει, αλλά δεν περιορίζεται σε:

- Η παρότρυνση ή εξαναγκασμό ενός παιδιού να συμμετάσχει σε οποιαδήποτε παράνομη σεξουαλική δραστηριότητα.

- *Η εκμετάλλευση του παιδιού για πορνεία ή άλλες παράνομες σεξουαλικές πρακτικές.*
- *Η εκμετάλλευση των παιδιών σε πορνογραφικές παραστάσεις και υλικό.*

➤ **Εκμετάλλευση**

Η εμπορική ή άλλη εκμετάλλευση ενός παιδιού αναφέρεται στη χρήση του παιδιού σε εργασία ή άλλες δραστηριότητες προς όφελος άλλων. Αυτό περιλαμβάνει, αλλά δεν περιορίζεται σε παιδική εργασία και παιδική πορνεία. Αυτές οι δραστηριότητες είναι εις βάρος της σωματικής ή ψυχικής υγείας, της εκπαίδευσης ή της πνευματικής, ηθικής ή κοινωνικο-συναισθηματικής ανάπτυξης του παιδιού.

➤ **Παιδιά μάρτυρες ενδοοικογενειακής βίας**

Οποιαδήποτε μορφή λεκτικής ή σωματικής βίας μεταξύ ενός φροντιστή και του ενήλικου συντρόφου ή πρώην συντρόφου (WHO, 1999, pp. 15-16) & (WHO, 2016, p. 6).

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

WHO. (1999, March 29-31). Report on the consultation on child abuse prevention. Geneva. Ανάκτηση από <https://apps.who.int/iris/handle/10665/65900>

WHO. (2016). Measuring and monitoring national prevalence of child maltreatment: a practical handbook. Copenhagen. Ανάκτηση από <https://apps.who.int/iris/handle/10665/343818>